

شیعیان شکرستان هند

(تذکره شعرا و ادبای شیعی در شبه قاره هند)

با درآمدی مشتمل بر

تاریخچه ورود اسلام به شبه قاره هند و رواج تشیع در آن سرزمین

تألیف و تدوین

دکتر یوسف بیگ باباپور

(عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی)

با همکاری

مجید صاریان

مروارید رفوگران

پریسا سنجابی

سرشناسه	: بک باباپور، یوسف، ۱۲۵۷
عنوان و نام پدیدآور	: شیعیان شکرستان هند: (تذکره شعرا و ادبای شیعی در شبه قاره هند) با درآمدی مشتمل بر تاریخچه ورود اسلام به شبه قاره هند و رواج تشیع در آن سرزمین
مشخصات نشر	: تهران: منشور سمیر، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۲۲۰ص: مصور.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۰۹-۳۲۰-۰
وضعیت فهرست نویسی	: فبیای مختصر
پادداشت	: این مدرک در آدرس http://opac.nliai.ir قابل دسترسی است.
پادداشت	: کتابنامه: ص. [۲۲۷ - ۲۲۰].
شناسه افزوده	: رفوگران، مروارید، ... ۱۳۶۴...
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۷۵۹۲۰۸

انتشارات مشور سمیر

شیعیان شکرستان هند

(تذکره شعرا و ادبای شیعی در شبه قاره هند)

تألیف و تدوین: دکتر یوسف بیک باباپور

با همکاری: مروارید رفوگران - پیرمیرزا جمال - محمد ساریان

ناشر: مشور سمیر

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول - ۹۴

شماره نشر: ۱-۴۶

قیمت: ۶۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۰۹-۳۲۰-۰

تاس: ۹۳۶۱۷۷۷۱۱۹

www.manshoorsamir.ir

حق چاپ: ۱۳۹۴، انتشارات مشور سمیر

همه حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، و اقتباس در گیومه در مستندنویسی، و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

پیشگفتار

به نام او که هر چه داریم از اوست

کتاب حاضر، تلاشی است برای نشان دادن اهمیت و جایگاه شعر شیعی در ادب پارسی شبه قاره هند، که با شیوه دایره المعارفی به ترتیب الفبا بر حسب نام اشهر شعرا و تخلص ایشان تألیف و تدوین و مرتب شده است.

در این مجموعه، ابتدا کوشیده ایم مقدمه‌ای با موضوعات تاریخیچه‌ای از شبه قاره هند، ورود اسلام بدان، رواج تشیع و فرقه‌های شیعی در آن سرزمین و غیره بگنجانیم و سپس به اشهر شخصیت‌های شیعی - چه آنانی که خود شیعی بوده‌اند، و چه آنانی که بر آیین دیگری پایبند بوده‌اند، اما علاقه وافر به اهل بیت (ع) و تشیع داشته‌اند - پردازیم؛ لذا خوانندگان گرانقدر در این کتاب ممکن است با شخصیت‌هایی مواجه شوند که شیعه نبودند، اما صرفاً به دلیل این که اشعاری با مضمون شیعی و احیاناً در منقبت ائمه معصومین (ع) داشتند، در این مجموعه ذکر احوال و نمونه اشعارشان آمده است.

«شیعیان شکرستان هند» نیز عنوانی است که بدان نهاده شد، تا گویای شعر و ادب فارسی در هند باشد، و هم محوریت آن بر انتساب شیعی افراد نهاده شود، به دو وجهی که گفته شد. اما یک عنوان فرعی نیز بر آن نهادیم تا مفهوم و ماهیت تذکره بودن اثر را به مخاطب برساند.

تدوین این مجموعه، البته ماه‌ها زمان بُرد. انگیزه تألیف این کتاب سال‌ها بود در ذهن حقیر سنگینی می‌کرد، اما نبود حامی برای تولید و چاپ آن مانع بر هر نوع اقدامی می‌شد؛ تا آنکه به یاری خداوند مَنان، وجود پربرکت استاد دکتر جلال جلال شکوهی، همچون دفعات پیشین، دستگیر این مهم شدند و با لطف تمام، انتشار این اثر را حمایت فرمودند. خداوند این مرد نازنین را از بلاها و تنگناهای دنیوی و اخروی محفوظ بدارد که همواره، چه در راه‌اندازی بنیاد فرهنگی شکوهی و چه در اقدامات فرهنگی دیگر، خود پیشقدم بوده و از حمایت‌های مادی و معنوی خود ما را مدیون و مرهون کرم خویش فرموده‌اند.

البته ناگفته نماند که یاری همکاران گرامی، سرکار خانم رفوگران (مؤلف بیش از سی مقاله این مجموعه) و سرکار خانم سنجابی (مؤلف حدود ده مقاله)، و جناب آقای صاریان (ویراستار کتاب)، در تدوین این مجموعه نقش عمده‌ای داشت و ما را در دستیابی هرچه بهتر و سریع‌تر به این موفقیت دلالت نمود.

همچنین از جناب آقای محمد مهدی شعبانی (مدیر اجرایی انتشارات منشور سمیر) که زحمت صفحه آرایی و انتشار این اثر بر عهده ایشان بود، خدایشان خیر دهد!

والسلام علیکم

یوسف بیگ باباپور

تهران - اسفند ۱۳۹۳ خورشیدی

فهرست

درآمد:	۱۳
تاریخچه ورود اسلام به شبه‌قاره هند	۱۳
و رواج تشیع در آن سرزمین	۱۳
فصل اول:	۱۵
کلیات	۱۵
۱. تعریف شبه‌قاره، موقعیت جغرافیایی و سرزمین‌های آن	۱۷
۲. آشنایی با کشورهای شبه‌قاره	۱۷
۱. ۲. هند (هندوستان)	۱۷
۲. ۲. پاکستان	۱۹
۳. ۲. بنگلادش	۲۳
فصل دوم:	۲۵
اسلام در شبه‌قاره هند	۲۵
۱. چگونگی ورود اسلام به شبه‌قاره	۲۷
۳. عرفان اسلامی در شبه‌قاره	۳۸
سلسله چشتیه در شبه‌قاره	۳۹
سلسله سهروردیه در شبه‌قاره	۴۰
سلسله‌های دیگر در شبه‌قاره	۴۰
نقش خانقاه‌های صوفیه در شبه‌قاره	۴۰
۵. فرهنگ و ادب ایرانی در شبه‌قاره	۴۱

۴۳	ادبیات فارسی در شبه‌قاره.....
۴۴	تاریخ‌نگاری در شبه‌قاره.....
۴۷	تذکره‌نویسی در شبه‌قاره.....
۴۷	فرهنگ‌نویسی در شبه‌قاره.....
۴۸	انشا و ترسل در شبه‌قاره.....
۴۹	علوم دینی در شبه‌قاره.....
۴۹	خوشنویسی در شبه‌قاره.....
۴۹	نقاشی و نگارگری در شبه‌قاره.....
۴۹	معماری در شبه‌قاره.....
۵۰	موسیقی در شبه‌قاره.....
۵۰	نوروز در شبه‌قاره.....
۵۱	نسخه‌های خطی شبه‌قاره.....
۵۱	۶. پیامدهای ورود اسلام به سند.....
۵۵	فصل سوم:.....
۵۵	تشیع در شبه‌قاره هند.....
۵۷	۱. چگونگی ورود و گسترش تشیع در شبه‌قاره.....
۵۷	اسماعیلیان هند.....
۶۳	شیعیان اثناعشری هند.....
۶۶	عادلشاهیان:.....
۷۱	نظامشاهیان احمدنگر.....
۷۴	قطب‌شاهیان.....

۲. نگاهی اجمالی به آداب و آیین‌های شیعی در شبه‌قاره ۹۱
- آرتیمانی، رضی‌الدین ۹۷
- آصف مشهدی ۹۸
- آفتاب دهلوی ۹۸
- ابن‌خسام خوسفی (قُهستانی) ۱۰۰
- ارشد، شفایخان ۱۰۲
- اسود، ملا حسن ۱۰۲
- اسیر شهرستانی ۱۰۲
- اشرف مازندرانی ۱۰۳
- افتخار بخاری دولت‌آبادی، میر سید عبدالوهاب ۱۰۷
- اقبال لاهوری ۱۱۰
- اکسیر اصفهانی ۱۲۱
- الهام، شرف‌الدین ۱۲۲
- انیس لکهنویی ۱۲۲
- انشاء الله خان ۱۳۰
- باذل مشهدی ۱۳۲
- باقر خرده‌ای کاشانی ۱۳۴
- برین، وجیه‌الدین علیخان ۱۳۵
- بقای اکبرآبادی ۱۳۶
- بیتاب بلگرامی ۱۳۷
- تأثیر تبریزی ۱۳۷

۱۴۰	تصدق حسین رضوی
۱۴۲	ثمین، میرزا علی امان
۱۴۲	جرات لکهنوی (دهلوی)
۱۴۳	جلیس، میرزا مهدیگ
۱۴۳	جویای تبریزی (کشمیری)
۱۴۶	جیکوبال لایق
۱۴۷	حزین لاهیجی
۱۵۲	حسرت، میرزا جعفر علی
۱۵۳	حسن، خواجه محمد حسن
۱۵۴	حسینی، سید محمد
۱۵۵	حیدر معمای
۱۵۶	حیران، میر حیدر علی
۱۵۷	خرد، یحییخان
۱۵۸	خلیق، کرامت الله خان
۱۵۸	خورشید علی بلگرامی
۱۵۹	دانش علیخان
۱۵۹	دوست، میرزا ابراهیمگ
۱۶۰	ذاخر، سید امیرالدین موسوی
۱۶۰	ذره لکهنوی
۱۶۰	ذهین لکهنوی
۱۶۱	راجی کرمانی

۱۶۲		راغب، محمدجعفر خان
۱۶۳		رایج سیالکوٹی
۱۶۴		رأفت، میرزا عبدالله
۱۶۵		رکنای کاشانی
۱۶۸		روح الامین شهرستانی
۱۷۱		رونق علیخان
۱۷۱		رونق، کریم دادخان
۱۷۲		زلالی خوانساری
۱۷۵		ساطع، ملاعبدالحکیم
۱۷۶		ساکن، میرزا عنایتیگ
۱۷۷		سالک قزوینی
۱۸۰		سلیم تهرانی
۱۸۲		سنجر کاشانی
۱۸۵		شاپور تهرانی
۱۸۷		شانی تکلو
۱۸۹		شاه طاهر دکنی
۱۹۲		شاه نعمتالله ولی
۱۹۹		شایق، میر غالبعلی
۱۹۹		شوشتری، قاضی نورالله
۲۰۳		شوشتری، میر عبداللطیف
۲۰۴		شوکت بخاری

۲۰۵	صائب تبریزی
۲۰۸	طالب آملی
۲۱۳	عاصی، محمدعلی خان
۲۱۳	عترت
۲۱۴	عرفی شیرازی
۲۱۸	علاءالدوله سمنانی
۲۲۷	غالب دهلوی
۲۳۷	غمین، میرزا علیجان
۲۳۷	غنی کشمیری
۲۳۹	فاخر، سید هادی
۲۳۹	فایض، شیخ محمدفیض
۲۴۰	فرقتی، ابوتراب بیگ
۲۴۱	فصیحی هروی
۲۴۳	فهمی استرآبادی
۲۴۶	فیاض لاهیجی
۲۴۷	فیضی دکنی
۲۵۲	قاصر، میرنامدار
۲۵۳	قدسی مشهدی
۲۵۵	قرین
۲۵۵	کامل، میرزا محمدخان
۲۵۸	کشمیری، میرزا محمدعلی

۲۵۹	کشمیری، میرزا محمد مهدی
۲۶۰	کلیم کاشانی
۲۶۲	گاوان، عمادالدین محمود
۲۶۶	گداز، غلام حیدر خان
۲۶۷	لاله ستیلداس
۲۶۸	لامع، محمد رفیع بن عبدالکریم درمیانی
۲۷۰	لاهوری، ابوالقاسم
۲۷۲	مایل، میر مدد علی
۲۷۲	مجدوب تبریزی
۲۷۵	محبت بریلوی
۲۷۶	محتشم کاشانی
۲۷۸	مستغنی، میرزا محمد امین
۲۷۹	مکین دهلوی
۲۸۴	ممکن، کاظم بیگ خان
۲۸۵	منیر لاهوری
۲۸۹	میر حامد حسین هندی
۲۹۲	ناطق، لطفعلی خان
۲۹۳	نجم ثانی، محمد باقر خان
۲۹۴	نجیب کاشانی
۲۹۷	نظیری نیشابوری
۳۰۱	نقشعلی

نوا، ظهورالله..... ۳۰۱

نورالله شوشتری ← شوشتری، قاضی نورالله..... ۳۰۲

واعظ قزوینی..... ۳۰۲

واصلی، میر نورعلی..... ۳۰۵

همدانی، ملا عبدالغنی..... ۳۰۵

یمینی، عبدالرزاق..... ۳۰۶

منابع فارسی:..... ۳۰۷

منابع لاتین:..... ۳۲۹

www.ketab.ir